

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND

30 augusti 2007

Till Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Remissvar över den fördjupade utvärderingen av miljö kvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. SNV dnr 733-4507-07 Me

Skärgårdarnas Riksförbund, SRF, representerar den fastboende befolkningen runt hela kusten från Luleå skärgård i norr till Koster i väster samt på öarna i de stora insjöarna. Förbundets medlemmar är 14 regionala skärgårdsföreningar. Vi arbetar med förutsättningarna för boende, arbete och service året runt i landets skärgårdar.

Skärgårdarnas Riksförbund anser att det är bra att en översyn görs av arbetet med miljö kvalitetsmålet "Hav i balans samt levande kust och skärgård". I vårt remissvar konstaterar vi dock att översynen inte lever upp till orden "levande skärgård" i titeln. Vi saknar den helhetssyn kring förutsättningar för arbete, boende och service som behövs för att en lokal befolkning ska kunna bli alltmer delaktig i arbetet med miljömålen.

Vi anser att rapporten uppehåller sig alltför mycket vid en delvis föråldrad syn på förvaltning genom reservatsfilosofi. Likaså anser vi att utvecklingen av metoder kring planering och människors delaktighet borde förtydligas. Nu följer man alltför mycket gamla hjulspår.

Vi lämnar också konkreta förslag kring de föreslagna åtgärderna och styrmedlen.

Bakgrund

Riksdagens beslutade 1999 om 15 miljö kvalitetsmål. Ett av dessa berör mer påtagligt landets skärgårdsområden och kallas "Hav i balans samt levande kust och skärgård". Målen har utvärderats flera gånger och den aktuella rapporten behandlar just utvecklingen av olika delmål. Avsikten är att regeringen ska utvärdera hela miljömålsystemet 2009. Dagens utvärdering har till syfte att beskriva delvis nya delmål och argument för detta. Det är Naturvårdsverket som är huvudansvarig för miljömålet.

Ett alltför begränsat synsätt

Vi vill först ge en inledande mer allmän kritik. Men den är därför inte mindre viktig. Hela utvärderingen är nästan helt fokuserad på frågor kring havet och havets resurser och problem. Frågor kring kust och skärgård behandlas mycket litet. Detta anser vi vara en alvarlig brist.

Målsättningen med miljömålet kan knappast ha varit att begreppet ”levande skärgård” skulle rymmas i en analys av reservatsfilosofi och fiskeförvaltning.

Bara för att ge ett exempel så behandlas t.ex. över huvud taget inte frågor kring konkurrensen om utrymmet kring boende och företagande i skärgårdarna. Strandskyddsfrågorna är inte med eller frågor kring transporter och tillgänglighet. Frågan är om de ens är omnämnda, trots att översyn av lagstiftningen är aktuell.

Trots att det finns en myndighet, Glesbygdsverket, som har regeringens uppdrag att bevaka en rad olika frågor förknippade med förutsättningarna för en levande skärgård så har de inte ingått i arbetsgruppen.

Reservatsfilosofi

Bland de sju delmål som behandlas får två mycket stort utrymme. Det är frågor kring skydd av miljöer och fiskefrågor. Under skydd av miljöer uppfattar vi en mycket tydlig och traditionell inställning med krav på fler och större reservat av olika former. Förvisso finns inte så många reservat idag med marina delar. Men analysen är mycket tydlig och går mest ut på att en viss andel av landets yta ska vara reservat.

I analysen kring frågor om intressekonflikter går man så långt att man diskuterar hur man ska göra för att få fram reservatsintresset i områden där det egentligen inte finns någon hotbild eller exploateringsskydd. Man föreslår då lite stöd till de marina kulturvärdena för att öka intresset för de reservat man vill bilda.

Detta att tro att man löser miljöfrågor genom reservatsfilosofin trodde vi var på tillbakagång. Det finns ju en hel rad exempel på att man missar den väsentliga samverkan med lokala aktörer med detta arbetssätt. Det intressanta är väl ändå vilka mål man lyckas uppnå. Skötsel av värdefulla skärgårdsområden sker bäst genom samverkan med skärgårdsborna och deras näringsverksamhet.

Vi inser givetvis att det finns anledning för ett land att skydda värdefulla biotoper långsiktigt och även att marknadsföra dem turistiskt genom nationalparker etc. Men den enda långsiktigt hållbara vägen i dessa frågor är att stödja, påverka och uppmuntra människornas normala aktiviteter i dessa områden så att de medverkar att bevara och utforma landskapet på det sätt vi önskar.

Delmålet om strategi för kulturarv och odlingslandskap

Här hittar vi kanske den analys som ändå ligger mest nära vår egen beskrivning av verkligheten. Man konstaterar att odlingslandskapet snabbt förändrats eftersom jordbruk på öarna avvecklas.

Det finns många bra skrivningar på sidorna 66 och 67 kring detta delmål, även om vi gärna sett en tydligare analys av sambandet mellan tillgång till arbete, bostäder och service i skärgårdarna för att också klara viktiga frågor kring natur- och kulturvården.

Det begrepp som förs fram är ”varsamt brukande”. En definition av detta (s. 61) säger att det betyder att en bofast befolkning verkar inom naturgivna ramar för att bevara kust- och skärgårdslandskapet. Även om ansatsen känns bra kring detta delmål så känner vi en lätt konserverande ton.

Vi anser att varje generation bofasta måste få sätta sina avtryck även i form av byggnader och verksamheter. Vi kan inte se att bevarande och till och med återskapande av flydda tiders miljöer är en framtidsinriktning som lockar morgondagens skärgårdsbor.

Kulturvärden och framtida entreprenörskap

Rapporten öppnar för en utveckling i flera skärgårdar där kulturvärdena uppskattas allt mer och värderas så att det också kan kopplas till nya arbetstillfällen och företagsutveckling. Här har säkert dagens skärgårdsbor en hel del både att lära och att hämta.

Vi saknar analysen av tillgång till service

Rapporten talar om behovet av en levande skärgård. Det är sedan länge väl dokumenterat att för detta behövs tillgång till samhällets service på rimliga villor. Det kan gälla allt från skolor till kollektivtrafik och bredband. Vi inser att rapporten inte i första hand behandlar detta. Men dessa uppenbara förutsättningar måste ändå ges ett bättre utrymme för att ge en trovärdig koppling till begreppet ”levande skärgård”.

Först när myndigheterna tydligt visar att man förstår dessa samband ökar trovärdigheten för genomförande av flera av de åtgärder som nämns.

PBL

Vi anser att en rad av de ämnen man tar upp skall bearbetas inom Plan och Bygglagstiftningen. Där, närmas kommuninvånarna görs den mest rimliga avvägningen av olika intressen. Vi har i andra sammanhang pekat på betydelsen att även strandskyddet skall hanteras här och inte i miljölagstiftningen. I rapporten föreslår man t.ex. ett delmål kring bullerfrågor i skärgårdarna utan att tydligt säga att det skall behandlas inom kommunernas översiktsplanering. Istället ska länsstyrelserna hantera detta vilket vi anser vara fel.

Det finns på några olika ställen i rapporten också diskussioner kring hur den klassiska fysiska planeringen med traditioner i planarkitekternas värld ska kunna smälta samman med en mer verksamhets inriktad regional utvecklingsplanering. Mitt i detta tillförs också EU:s initiativ med Integrerad kust zon förvaltning (alltså inte planering). Det är inte alltid så lätt att orientera sig här. Men vår uppfattning är att olika myndigheter drar åt olika håll efter sina traditioner och intressen. Det som inte finns med i rapporten tillräckligt är just kopplingen till människorna som bor och verkar i dessa skyddsvärda områden. SRF arbetar just för skärgårdsbornas intressen. Vår bestämda uppfattning är att det lokala engagemanget måste få ett större inflytande i framtiden. De centrala myndigheterna måste allt mer lita på ett utvecklande samarbete med den bofasta befolkningen.

Bifångster

Det finns ett speciellt kapitel om bifångster av tumlare och sälar i fiskeredskap. Det diskuteras olika metoder att minska dessa. Det framgår inte tydlig samtidigt att fiskets problematik kring den ökande sälstammen gradvis leder till behovet av ökad jakt för att freda en näringsverksamhet. Det hade varit rimligt att föra fram detta och samtidigt argumentera för att detta också kan bli mer acceptabelt som ett utnyttjande av en naturresurs om bytet tas om hand och utnyttjas.

Förvaltning av fisket

Vi anser att rapporten borde ge större utrymme åt de insatser som sker för att öka den lokala förvaltningen och samförvaltning mellan olika intressen kring fisket. Vi saknar de goda exemplen kring den lokala förvaltningen av siklöjan i Bottenviken. Nu är den bara nämnd som en fråga om maskstorlek i trålen.

Vi anser också att försöken med samförvaltning ska ges större utrymme. Det är en mycket blygsam formulering på sidan 50 att det är frivilligt provfiske som pågår i Kalmar – Östergötland. Hade man frågat de ordsbor som ingår i detta samförvaltningsinitiativ hade man fått veta att det är utveckling av en helt ny förvaltningsmodell i kustfisket som kan ersätta dagens former inklusive den känsliga frågan om handredskapsfisket.

Men det kanske är så att dessa olika ansträngningar där det lokala samhället tar ett större ansvar och myndigheterna drar sig tillbaka inte är de exempel som respektive myndighet vill lyfta fram i rapporten.

Förslag kring åtgärder och styrmedel, delmål "Varsamt brukande"

Vi kan inse behovet av att jämka samman de olika synsätten i ÖP, RUP och ICZM. Flera av de exempel på intressanta processer som nämns är bra. Biosfärsområde förs här fram utan att det behandlas utförligare på annan plats i rapporten. Det vore bra om tankarna kring denna form utvecklas i samband med kapitlen kring reservatsformer.

Den föreslagna aktiviteten kring kommunala översiktsplaner anser vi är felaktigt upplagd. Här verkar det som att denna åtgärd skall genomföras utan att först bedöma hur resultatet är kring sammanvägningen av flera olika arbetsformer ovan. Vi anser att man ska avvakta till dess en mer modern planeringskultur utvecklats där det lokala engagemanget och människors olika verksamheter tydligare ingår.

I åtgärden om samordning av stödformer saknar vi två viktiga uppgifter. Den ena är att Sverige som land frivilligt avstått från att framhålla behovet av riktade insatser mot landets öar i strukturfondsprogrammen. SRF hade bland annat genom vårt internationella samarbete i European Small Islands Federation, ESIN, uppnått att kommissionen gav alla EU-länderna denna möjlighet att ge utsatta regioner ett större stöd. Sverige svarade med att släcka ner det enda ö-programmet som fanns, Mål 2 Öarna. Istället hänför man skärgårdsfrågorna till landsbygdsprogrammet under Jordbruksverket.

Det står också i rapporten att det befintliga stödsystemet till jordbruket i skärgården ska utnyttjas. Vi anser att rapporten ska ta del av det utredningsmaterial som SRF presenterat som tydligt visar dels vilka brister dagens system har och även ger tydliga förslag till förbättringar.

Åtgärden kring vård av byggnader mm har vi inga invändningar emot. Men det får inte innebära att företagare hindras att bygga rationella byggnader anpassade till dagens maskiner och krav.

Åtgärden om utbildningsinsatser är också bra. Vi förutsätter att det är ett misstag att skärgårdsborna och deras organisationer inte nämns bland de aktörer som kan bidra med information och rådgivning.

Skärgårdarnas Riksförbund
Den 30 augusti 2007

Bengt Almkvist
Förbundssekreterare

Skärgårdarnas Riksförbund

Missjö 614 98 Sankt Anna

info@skargardsborna.org

www.skargardsborna.org